

Š O L A

Glasilo Goriških učiteljev.

Izhaja v zvezkih po 25 kr. — Dopise sprejema V. Černic, učitelj v Št. Petru pri Gorici; — naročnino pa Tom. Jug, naduč. v Solkanu.

Zvezek IV.

V Gorici 3. aprila 1882.

Leto II.

Povesti

iz goriške zgodovine.

I. Dijomed.

Dijomed je bil slaven junak. Porodil se je okoli tisoč let pred Kristom u deželi Trakiji, tam blizu Carigrada. U svoji mladosti je bil slaboten deček, tako da ga je na paši vsak pastir lahko pretepel. Ko je pa dorastel visok mladenič, zadobil je tako silno moč, da je z levico mlin-ska kamená metal, z desnico pa najdebelejše hraste izruval. Zavoljo tolike moči se ga je vse balo in noben gospodar ga ni hotel u svojo službo uzeti, ker vse kar je Dijomed pri-jel, zdrobilo in zmrvilo se je u njegovih rokah.

Nekega večera sedi Dijomed na malem hribu in pre-mišljuje svoje žalostno stanje. Misli in misli, kje bi mogel sebi primernega dela najti. Tedaj se prikaže izza bližnje gore svetla luna. Dijomedu se zdi, da ga ta prijazno po-gleduje in ljubeznjivo za seboj vabi. Zato se vzdigne in sklene potovati u tuje dežele, kamor mu bode luna pot ka-zala. Hodil je vso noč pri svetli mesečini, ne da bi se bil le malo utrudil. Ko jutro napoči in luna z neba izgine, za-gleda Dijomed belo kravo pred seboj. Hitro spozna

božje znamenje in potuje nemudoma za kravo naprej. Tako je hodil Dijomed več časa ter sledil po noči luno, po dnevi pa kravo.

Nazadnje pride na severno obalo jadranskega morja, na tisto mesto, kjer se zdaj frijulska nižina razprostira. Tu izgine krava na enkrat in Dijomed spozna, da bode onde našel sebi primernega dela. Dežela, na katero je bil stopil, bila je sicer lepa in ravna. Ali velike reke so tekle po njej kodar jih je bila volja. Delale so si struge danes todi, jutre drugodi in polnile vso ravnino z grušem in peskom. Tu pa tam se je voda ustavljala za kakim jezom in napravljala smerdljivo močvirje, iz kterega se je uzdigala nezdrava sapa.

Po teh močvirjih stale so tu pa tam revne koče, navadno visoko na kolih postavljene, da jih nésta mogla voda in sovražnik doseči. U njih je stanovalo majhno, blede in slabotno ljudstvo. Živelo je od rib in povodnih živalij ter se odevalo s kožami ubitih živalij. Vse svoje orodje in razno pripravo izdelovalo si je iz kostij in rogov. Mesto sekir in nožev rabili so lepo obrušeno kamenje in mesto puš služili so jim loki s kamnitimi strelicami. Kupčije in denarja to ljudstvo ni poznalo in nič ni vedelo o Bogu ter stvarjenju.

Dijomed je hitro sprevidel žalostno stanje tega ljudstva in sklenil pouzdigniti ga iz njegove divljosti. Nemudoma se loti težavnega dela ter začne najpoprej vode krotiti in njih nestanovitni tok urejati. Z njegovo silno močjo napravljaj je dolge jezove in močne brani, da se reke neso mogle več čez bregove razlivati. Kjer je stalo blato in močvirje, prekopal je zapreke in napravil globoke prekope (Kanale) do morja. Tako se je nezdrava voda odtekla in kužni zrak je izginil.

Ko je bilo vse to opravljeno, začel je Dijomed ljudi učiti zemljo obdelovati. Pokazal jim je, kako se ima orati, kopati in okopavati. Povedal jim je, ktera zelišča so dobra za hrano in kako se imajo saditi. Pripravil jim je tudi žitnega semena in pokazal jim, kako se seje, žanje in mlati. Tudi sadno drevlje jih je naučil saditi. Ko je bilo vse polje lepo obdelano začne Dijomed hiše zidati, sobe, kuhinje, kleti

in druge suhote napravljati. Ljudje so ga posnemali, stavili so sredi svojih polj hiše, in iz teh so postale vasi, iz vasij pa kasneje mesta.

Kadar je Dijomed videl, da u nižini vse po njegovi volji napreduje, obrnil se je proti brdom in goram. Tu je bil ves svet pokrit z visokimi gozdi, po katerih so se divlji konji in voli pasli. Po naših brdih in hribih so rastli takrat mogočni hrasti, kostanji in bukve, po viših gorah pa smereke in mecesni. Zato pa so bili naši kraji bolj hladni in vlažni; dež je pogostoma padal in natakal reke; suše neso poznali. Med mrazom in vročino ni bilo velike razlike in zato neso vetri tako močno pihali. O burji neso skoro nič vedeli in toča se ni tako pogostoma usipala, kakor danes.

Tudi po brdih in gorah je našel Dijomed nekaj malo prebivalcev. Ti neso bili tako slabotni, kakor primorci, ali le še bolj divlji in sirovi. Živeli so se le od ubitih zverin in stanovali sè živino uredi po jamah in pečinah. Na te ljudi obrnil je zdaj Dijomed vso svojo skrb. Sekal je temne gozde in trebil trnje in dračje. Na iztrebljenem zemljšču obdelal je polja in postavil hiše. Ker pa gorati kraji neso bili toliko pripravi za poljedelstvo, zato je učil ljudi živali krotiti in domačo živino gojiti. Zlasti veliko število konj je pripitomil za prenašanje tovorov, ker takrat še ni bilo cest. Naučil je tudi ljudstvo konje plemeniti in u kratkem času je umna konjoreja po naših krajih tako zaslovela, da so hodili z daljnih dežel k nam konje kupavat.

Ko je Dijomed vse to lepo uredil in svoj posel dovršil, izgubil je svojo moč in postal čisto navaden človek, kakor so bili drugi. Oženil se je s hčerjo ljudskega glavarja in živel od vseh slavljen in česčen do svoje smrti. Po njem podučeno ljudstvo mu je bilo tako hvaležno, da ga je po njegovi smrti razglasilo za svojega bogá, ker pred Kristom ljudje še neso poznali pravega Boga. Sezidali so Dijomedu lep hram blizu devinskega Štivana u sredi lepega hrastovega gaja. U tem gaju so redili njemu na čast bele konje in vsak praznik so mu žrtvovali po jednega. Tako je hvaležno ljudstvo častilo Dijomedov spomin in zvesto živelo po njegovih naukih.

II. Timava.

Timava je mala reka, še ne jeden kilometer dolga, ki pri devinskem Štivanu iz kraških sten vre in se kmalu potem u morje izliva. Slovenci jo navadno le Reko imenujejo. Dandanes vemo izvestno, da je Timava samo izliv notranjske Reke, ki se pri Sv. Kocjanu u globoko jamo zliva, potem pod zemljo teče in se pri Štivanu zopet na dan prikaže.

Ali v starodavnih časih je bila Timava mnogo večja reka. Stari pisatelji nam pripovedujejo, da je ob njih času Timava izvirala iz sedem, učasi celo iz devet jam. Z veliko silo valila se je potem bobneča in peneča proti morju. Zato so jo stari imenovali „mater morja“, češ, da iz nje morje postaje. Ta velikost Timave prihajala je od tod, ker se je po kraških jamah še mnogo drugih rek u Timavo zbiralo. Soča in Vipava napravljali sta takrat pod Gorico veliko jezero. Iz tega jezera se je voda odtekala pri Mernem in Gabrijah pod Krasom u Timavo. Naša Soča torej ni imela takrat dolnjega toka in Nediža s Terom tekla je naravnost mimo Akvileje u morje. Pozneje so pa velike povodnji vse to spremenile. Strop kraških jam se je udrl, svet se je znižal in postala je dolina med Mernom in Štivanom, ki se še vedno Dol (Vallone) imenuje. Soča pa si je morala novo pot poiskati okoli Krasa. Našla je strugo male reke Zdobe in po njej se je izlila u morje. Zato se dolnji tok Soče še zdaj le „Zdoba“ imenuje. Pozneje sta se pridružili Soči tudi Nediža in Ter, in tako tečejo zdaj vse te tri reke zjedinjeno u morje. Timava pa je izgubila mnogo svoje vode in postala prav pohlevna rečica.

Timava pomeni u slovenskem jeziku kadeča se reka. To ime so ji dali Iliri. Iliri so bili mogočno pleme, ki je u starih časih stanovalo po vsej izhodni strani jadranskega morja, t. j. po deželah Dalmacija, Bosna, Hercegovina, Črnagora in Albanija. Od tam so se bili razširili Iliri tudi na severno stran jadranskega morja t. j. po Istri, Notranjskem in Dolenjskem, potem po našem Goriškem in Beneškem. Iliri so govorili

jezik, ki je bil zelo podoben našim slovanskim jezikom. Bili so mnogo omikanejši, nego prvotni stanovalci naših krajev, kateri so se jim morali podvreči in ž njimi u jedno ljudstvo združiti. Iliri neso rabili več kamnitega orožja, nego medeno (bronasto, napravljeno iz bakra, kateremu so primesili nekoliko cina). Pozneje so se bili naučili tudi železo topiti in kovati, ter napravljali so si potem železno orodje. Znali so tudi lončenino žgati in različno lepoticje izdelovati. Svojo obleko so si sami tkali ter z mnogimi zaponi in iglicami lepšali. Iliri so častili najbolj „solnce“, ki preganja tmino, oživlja prirodo in pospešuje vsako rastje. Solnce so si mislili kot slavnega junaka in mogočnega boga, katerega so Belina imenovali. Njemu so zidali visoke hrame na gričih in za njegovo službo so skrbeli izbrani duhovniki.

Ilirsko pleme se je delilo na več narodov. Tisti del, ki je stanoval po nižini ob morju tjadoli do Padove, imenoval se je Veneti. Od njih je dobila vsa dežela svoje ime, ter se še dandanes Benečija imenuje. Veneti so se bili poprijeli najbolj umne konjoreje in zaradi tega so sloveli po vsem starem svetu. — Tisti del Ilirov pa, ki se je bil naselil bolj po goratih krajih, po južnih obronkih julijskih Alp (celo po Gorenjskem) in po Krasu tja do Trsta, imenoval se je Karni. Po njih se še vedno imenuje severna stran Frijulskega Karnija (in nje prebivalci Karnjeli). Karni so se pečali z rudarstvom. Kopali so baker, železo in tudi srebro, ter izdelovali vsakovrstno orodje in orožje. Jedno svojih velikih kovačnic so imeli pri Šenpetru blizu Gorice, kjer so našli mnogo ostankov medenega orožja. Karnske naselbine so bile tudi na medjskem hribu u Furlaniji in pri Sv. Luciji na Tolminskem.

Ali ilirski narodi so se pečali tudi s kupčijo. Ta je u naši deželi zelo zelo stara. Kupčija se je najbolj razvijala tam, kjer je morje najdalje segalo u suhi svet. To vidimo zlasti ob izlivu Timave, kjer se je morje najbolj proti središču Evrope zajedlo. Zato so ladije že od starodavnega časa zahajale u luko Timave in sprejemale blago, ki je do

tam po suhem prihajalo. Med tem blagom bil je najvažnejši dragoceni jantar.

Jantar („ambra“) je strjena drevesna smola, ki ima medasto rumeno barvo in lep, prijeten duh. Nahaja se u veliki množini v izhodnem ali baltiškem morju, pa tudi pod peščeni-mi griči na njegovi obali. Morje ga učasi samo na suho meče, učasi pa ga je treba z mrežami loviti, ali pa izpod peska kopati. Jantar je bil u starem času prav imenitna reč. Iz njega so izdelovali najmnogovrstnejše lepoticje, zlasti ovratnice in zapestnice za ženske. (Še dandanes se napravljajo iz njega škatlice, križci, molki, cevi za lule i. t. d.). Stari so pa tudi čislali jantar zavoljo njegove dišave in ker so verovali, da u raznih boleznih k zdravlju pomaga.

Od baltiškega morja tovorili so jantar po več potih k južnim morjem in potem na ladijah dalje u Grško, prednjo Azijo in Afriko. Taka pot je vodila tudi čez Gorisko, in sicer čez Predél nauzdol ob Soči do Timave. Tu so se stekale tudi ceste iz Istre čez Kras, s Kranjskega čez Hrušico in po vipavski dolini, ter z Beneškega ob morski obali. Zato je bila luka ob Timavi važno kupčijsko mesto. Z bližnjih goratih dežel tovorili so železne in jeklene izdelke, divjačino, kože, lesenino i. t. d. k Timavi, od tam pa na ladijah dalje po morji. Zato je mesto ob Timavi zelo narastlo. Imelo je veliko hramov in lepih palač. Na bližnjem otoku, (dandanes hribček sv. Antona, ki je sedaj s celino zrasten) izviral je zdravilen studenec in zato so bili tam sezidali kopališče, ktero so bolniki iz daljnih krajev obiskovali.

III. Akvileja.

Akvileja ali Oglej je dandanes siromašno mestice okoli 20 Kilometrov na zapadni strani Štivana in 30 kilometrov daleč pod Gorico. Sedaj ne šteje več nego 110 hiš in 830 prebivalcev. Ali u preteklih časih je bila Akvileja veliko in slavno mesto, okoli ktereга se je sukala vsa goriška zgodovina skozi 1933 let, (do l. 1752).

Akvilejo so bili Rimljani sezidali. To slavno ljudstvo osnovalo je bilo u starem času okoli mesta Rima ve-

liko državo, ki je obsegala vso Italijo. Pa tudi zunaj Italije širili so Rimljani svojo oblast in tako so se bili približali tudi naši deželi ter jo sklenili podjarmiti. Ali temu so se močno ustavljali tedanji stanovalci Karni in njih sosedje Istri. Da bi Rimljani lažje dosegli svoj namen, odločili so sezidati trdno mesto u naši deželi. To je bil povod utemelenju Akvileje.

Leta 181 pred Kristovim rojstvom izberejo u Rimu tri može in jim naročijo utemljiti novo naselbino. Ti se vzdignejo s 3000 možmi, z domačo živino, deželnimi sadeži in domačo prstjo ter odpotujejo na breg Natise (stare Nedíže), na ono mesto, ktero so bili že poprej zemljemerci odbrali za naselbino. Tu se prišleci ustavijo, izkopljejo okroglo jamo in pometajo u njo seboj prinesenih prvencev, ktere je rodila njih domovina, in prst iz svojega rojstnega kraja. Potem zagrebejo jamo in njih veliki duhoven posveti mesto, polije ga z vinom ter postavi oltar domačim bogovom. Drugi zaprežejo med tem pred plug na desni strani bika, na levi kravo in potegnjejo okoli jame globoko brazdo. Ta je pomenila mejo nove naselbine in okoli nje so potem sezidali mestne zidove. Kjer so imela biti vrata, tam so plug prizdignili in prenesli čez vratno širjavo. Med obzidjem potegnili so čez jamo jedno čerto od severa proti jugu, drugo pa od izhoda proti zahodu in to so bile glavne mestne ulice. S temi uzporedno izpeljali so potem druge ulice. Tako je bilo novo mesto utemeljeno in posvečeno. Pri posvečevanju prikazal se je nad glavo Rimljanov plavinski orel, ki se u latinskem jeziku akvila imenuje. To uzame veliki duhoven za dobro znamenje in u preroškem duhu spregovori: „Po orlu naj se imenuje naše mesto Akvileja in naj se njegova slava pouzdigne tako visoko, kakor se orel v zrak dviga.“

Rimski naselniki so oduzeli Karnom 195.000 rimskih oralov zemlje (blizu 490 □ kilometrov) in jo porazdelili med seboj. Ali Karni in Istri pripravljali so se na velik odpor proti Rimljanom. Zato so morali naselniki iz svoje domovine veliko vojsko na pomoč poklicati. Ta je prišla in potolkla Istre u krvavi bitki ob Timavi (l. 180). Potem se obrnejo Rimljani proti Karnom. S temi se je bilo težko bojevati, ker so se lahko

skrivali po svoji gorati, z gozdi obrasteni domovini. Še le čez sedem let si podjarmijo Rimljani tudi Karne in posedejo tako vso sedanjo goriško deželo. Toda l. 113 pred Kristom vzdignejo se Karni z nova proti svojim tlačiteljem. Z vso srčnostjo zgrabijo za orožje, da bi si zopet pribojevali zlato slobodo. Ali proti veliki sili in izurjenosti rimskih vojakov neso mogli nič opraviti. Zato so sklenili rajše poginiti, nego povrniti se u rimljansko sužnost. Pomorili so sami svoje žene in otroke ter potem še sebi življenje uzeli (l. 107).

Ko so Rimljani na ta način deželo pomirili in okoli in okoli meje zagotovili, začela se je tudi Akvileja lepo razvijati. Zlasti ob času Kristovega rojstva, ko so Rimljani z nova silili proti Dunavi, povečalo in razširilo se je mesto. Prvi rimski cesar Avgust, ki se je po Krasu in po Istri vojskoval, mudil se je več časa u Akvileji in je mesto zelo olepšal s hrami, javnimi poslopji in lepimi kipí. Tudi naslednji rimski cesarji so učasi u Akvileji stanovali in jo lepšali z visokimi palačami, zložnimi kopališči, prostornimi gledališči, lepimi verti, hladnimi studenci i. t. d. Vse te stavbe so bile večinoma iz nabrežinskega marmorja. Cesar Avgust je bil tudi mesto utrdil. Dal je napraviti okoli njega dvojen močen zid, kterege je po vrhu še globok jarek obdajal. Dve sto let pozneje prizidali so mestnemu ozidju še mnogo visokih stolpov.

U Akvileji je stanoval cesarsk namestnik, ki je vladal vso Venecijo, Karnijo in Istro. Blizu akvilejske obale je bilo pristanišče za rimske bojne ladije. Stari so imenovali Akvilejo drugi Rim. Njena občina je bila urejena popolnoma kakor rimska. Imela je svoje duhovstvo in uradništvo ter „štiri može“ za načelnike mesta. Ob času svoje največje slave štela je Akvileja blizu pol milijona ljudij. Prebivalci so bili smesa od vseh narodnostij in stanov. Bolj ubožno ljudstvo je stanovalo na severni strani, bogataši pa na južni in u prostornih palačah ob cesti, ki je držala iz Akvileje proti morju. Rokodelci in obrtniki so bili združeni u posebne cehe ter so imeli svoje šole. U Akvileji so kovali denar in orožje. Izdelovali so zlasti tkanino, steklenino, lončenino, pisane tlake ali mozaike, opeke, podobe iz marmorja i. t. d. Sosednja ljudstva so prodajala u mesto: živi-

no, kože, železo, les, sužnje i. t. d.; v Akvileji pa so kupovala, južno in prekmorsko blago, vino, olje, sol, sukno in mnogovrsten lišp.

Iz Akvileje so strahovali Rimljani vse bližne narode tjagor do Dunava. Da bi jih lože brzdali, izdelali so na vse strani zložne ceste. Tako so popravili tudi vipavsko cesto in starodavni pot čez Predél. Ta še ní deržal skozi in skozi ob Soči, nego pri Kobaridu se je zavijal k Nediži, in vodil ob tej reki skozi Čedad ter mimo Kormina u Akvilejo. Da bi jim dežela več dajala, skrbeli so Rimljani tudi za pouzdigo njenega blagostanja, zlasti poljedelstva. Iz Akvileje so pa tudi širili po deželi svojo vero in svoj jezik, tako da je počelo vse ljudstvo u kratkem času latinski govoriti. (Dalje prih.)

Krajepis.

1. Šolska soba

Otroci! kje smo zdaj?— Kaj je pred vami?— Kaj za vami?— Kaj na desni — kaj na levi?— Kako porečemo tej steni? — Kako tej — onej— ...? — Kažite vsi na sprednjo steno! Na levo — desno...! V kateri steni so šolske duri? — V kateri okna — pri kateri je peč....?

Kakošno podobo ima pod šolske sobe? — Kakošno ima strop?— Koliko strani ima čveterokotnik? — Koliko kotov?— Kako pravimo daljavi od zadnje stene do sprednje?— Prav! Dolgost. Kako pa daljavi od desne do leve? — Je-li ta soba daljša ali sirša?— I! Meri, koliko je soba dolga! (Učitelj dá dečku meter). Kje naj začne meriti? M! Učenec meri, pa šteje na glas. Uč.: Soba je toraj 8 m dolga. G! Meri, koliko je sobe široka! Soba je 5 m. široka. Ploščice na klop! Pisala v roke! Učitelj potegne pokončno črto. Otroci storé isto. Učitelj potegne vodoravno črto na zgorenjem koncu pokončne otroci za njim. Pokončno razdelimo v osem enakih delov. Takih delov prenesimo pet na vodoravno! Iz spodnje pike potegnimo vodoravno — iz desne pa pokončno do spodnje vodoravne črte.

Uč.: Kaj smo narisali? — Koliko delov je pokončna — koliko vodoravna črta dolga? — Koliko metrov je dolga šolska soba, koliko široka? — Koliko strani ima pravokotnik? B! Kaži na desno stran pravokotnika — na levo... Koliko kotov ima šolski pod — koliko pa podoba? — Koliko metrov je pod (š. soba) dolg — koliko širok? Koliko delov je pravokotnik dolg — koliko širok? — Pod ima štiri strani — podoba tudi; dalje ima pod štiri kote — podoba tudi; pod je 8 m. dolg, pa 5 m. širok; pravokotnik ima 8 delov na dolgot pa 5 na širokost. Pod in pravokotnik sta si tedaj podobna. Pravokotnik je podoben š. podu. Smemo tudi reči, pravokotnik je podoben podu šolske sobe — ali pravokotnik je podoba poda. Otroci! Kaj je na deski? — Prav! Podoba poda. V kateri steni so duri? — Zbrišimo nekóliko desne črte. To naj so duri. Učitelj briše na levi strani črte, rekoč: to naj je eno, to drugo, to tretje okno. Tu sem postavimo peč i. t. d. Zdaj imamo bolj natančno podobo naše šolske sobe.

2. Šolska hiša.

Ploščice na klop! Pisala v roke! Narisajte šolsko sobo pa v majhni obliki. Prav! Učitelj risa na šolsko tablo pa tako, da mu prostora ostaja za celo šolsko hišo. Zaznamvajte duri — okna — peč! Kažite na sprednji del, na desno, levo...! Postavite pisala na kraj, kjer so duri! Kaj je pred našo sobo? — Prav! Veža (hodnik). Narisajmo podobo veže (hodnika)! Za našo sobo je druga soba. — Nje podoba je taka. (Učitelj risa — učenči za njim). Tukaj so stopnice. Te narisamo tako! Tukaj je drvarnica in sicer te podobe.... Po tem potu se narisa malo po malem vsa hiša istega nadstropja. Kaj smo narisali? — Prav! Našo šolsko hišo. Da se bode videla razločniše, potegnimo na okolo bolj debelo črto.

Zbrišite! Za prihodnjič načrtajte podobo šolske hiše!

3. Okolica šolske hiše — vas.

Učitelj pregleda narise — tu pa tam popravi ustmeno. Zbrišite! Narisajte š. hišo samo po zvanji obliki. (Učitelj narisa na tablo šolsko hišo tako, da mu ostaja prostora za celo vas — otroci posnemajo). Kaj je to? — Kje so vrata? — Zidu, v katerem so vrata, pravimo lice. Ko stojimo pred hišo, vidimo po tem takim njeno lice. Na levi in na desni imamo svislj — desne in leve. Licu na nasprotni strani pravi se zadnje lice. Učitelj narisa pri š. hiši dovrišče, pa vpraša: Kaj je to? — Zatim š. vrt — sosedovo hišo — otroci risajo sproti za učiteljem. Na katerih svislj je dvorišče — vrt — sosedova hiša i. t. d. Narisajmo še hišo I-ja! Kam jo postavimo? — Prav! Na desne (leve) svislj. Kaj stoji šolskej hiši nasproti? Prav! Hiša M... vih. Narisajmo jo. Na desno od M... vih je R... va hiša i. t. d.

Od naše šolske hiše naprej je cela vrsta hiš — od nasprotne strani druga vrsta. Kaj je med vrstoma? — Prav! Ulica je. Konec te ulice se zavije druga ulica na desno — dalje na levo tretja ulica. Kako pravimo tej ulici? — Kako drugi.... tretji...?

Za prihodnjič načrtajte vse ulice naše vasi.

Učitelj pregleda narise, pa nadaljuje. Otroci! kaj ste narisali na vaše ploščice? Kažite na šolsko hišo — cerkev trg — na R... jev hišo — na ulico I! — Vsak naj kaže na svojo domačo hišo!

V šolo hodite vsi otroci iz cele vasi; ravno tako hodi-mo ob nedeljah vsi v cerkev k službi božji. Pa tudi v občinsko hišo zahaja vsak gospodar. Pozor! Hiši, v ktero gre lahko vsak občanar, pravimo javna hiša, občinska suhota. Imenuj javne hiše v naši vasi! Hiše proti temu, v katerih biva ena ali več družin, so zasebne, za to, ker jih imajo družine za - se.

Ali je vodnjak na trgu zaseben ali javen? Zakaj? Ali so ulice javne? Zakaj? Kako je pa trg?

Otroci! Bog nam je dal lepo, suho in stanovitno vreme. Prepričal sem se, da ste me pazljivo poslušali. Sklenil sem, ker je vreme ugodno, da se jutri po blagoslovu skupno

sprehodimu. Vabim vas tedaj, da pridete v šolo. Tukaj se vvrstimo, pa pojdemo kam.

4. Izlet (tega oddelka in višjih).

Učitelj uredi otroke po velikosti — kakor pri telovadbi. Potem jim veli, kod imajo ukreniti iz vasi, konečno določi tak kraj, od koder se z lahka vidi vsa domača vas in, kolikor se da, njena okolica. Prišedši na določen kraj, vpraša učitelj: Od kod smo prišli sem - le?— Kod smo jo ukrenili?— Ali je pot javna?— Zakaj?— Ali je bila pot povsod enaka?— Zakaj so peti?— Kje je ulica — cesta — kolovoz — steza? Ali vozimo tudi po stezah? Kaj je pa tam doli v grapi? Od kod priteka ta potok? Kam teče? Glejte kako se vije — kako se voda v daljavi blišči! Kedo je bil pri izvirku tega potok?— Kedo pri izlivu v...? Učitelj pojasni izraze: struga, breg izvir, iztok i. t. d. to pa najbolj uspešno pri potoku samem, ko stopajo po brvi (mostu) čez potok. Kako prijetno je pri potoku! Otroci zapojò: „Pri malem potoku.“

Uč.: Kod pridemo čez potok?— Zdaj pa gremo na oni hribček — le počasi! Dospevši na hrib, naj dá učitelj otrokom samim opazovati okolico. En čas naj učitelj otroke le opazuje. Prepričal se bode, v kolikej meri je vzbudil radovednost in zanimanje v otrocih. Uvidel bode, da so otroci na prostem kakor predružačeni in živahniši nego so v učilnici, da povprašujejo po takih stvareh, katerih bi se v šoli nikdar ne spominjali. Učitelj naj jih napeljuje, da polagoma celo okolico opišejo — opozoruje naj jih na take stvari in reči, o katerih je govoril v šoli — vtrdi naj jim izraze in kratke definicije.

Glejte! Tam doli je naša vas — v tej je cerkev, šola... kaj še? Kaj je med hišami?— Kaj še?— Vidite ulice, tudi jih razločujete. Kakošno obliko ima naša vas? Kako se nam zdi? Kaj je okoli vasi? Prav! Vrta in polje. Otroci! zapojte ono pesmico, ki opeva naš dom! (V prijazni dolinci).

Da prav prijetno je sedaj bivati na solnci! Zakaj? Prav!

Ker ni pretoplo, pa tudi premrzlo ne. Kteri letni čas je zdaj? Kteri mesec? Kolikega? (Učitelj naj skrbi, da napravi ta izlet začetkom spomladi). Kmaló bo 6. ura, pa tudi solnce se je zeló znižalo — skoraj se nam skrrije. Kako pravimo sedaj? Koliko je od poludne? Koliko je od davi (ko je izšlo solnce)? Koliko ur nam je sijalo solnce? Koliko bo do polunoči — koliko do jutra? Koliko ur je dneva — koliko noči? — Kaj je daljši, dan ali noč? Je-li vedno tako? Kedaj so dnevi daljši — kedaj noči? —

Otroci, stegnite levo roko! Kažite ž njo na solnce! Stegnite desnico na nasprotno stan! Tam je videti solnce zjutraj. Kje je solnce o poludne? Prav! za vami. Strani sveta, kjer solnce zvečer zahaja, pravimo zahod (večer). Kako porečemo strani, kjer solnce zjutraj vshaja? — Kako oni, na kateri je solnce o poludne? Kažite vsi na vshod! Na zahod — na jug (poludne) — na zahod! Imamo pa še 4. stran in tej pravimo sever. Kaj je na sever od naše vasi? Kaj na jug — vshod — zahod? —

Otroci, danes smo se prav lepo razgovarjali, pa solnce uže zahaja — preden se vračamo zapojmo o „zahajajočem solnci.“ Razumeva se, da porabi učitelj tak izlet v pojasnilo iz prirodopisja, se veda, kolikor je duševnemu razvoju otrok primerno.

5. Domača občina.

Učitelj je uže razložil važniše stvari o domači županiji pri nazornem uku. Uč.: Imenuj vasi naše županije! I! Katera od teh je največja? Kaj imajo te vasi skupaj? Prav! Župana. Kaj še? Županstvo, starešinstvo. Ponovi! I! Vasi naše županije imajo skupaj župana, županstvo in starešinstvo. Ktera občinska opravila ima župan? Župan je porok, da se godi vse v občini v smislu postav — da se vrši po starešinstvenih sklepih — skrbi, da se popravljajo poti, da se snažijo kali, vodnjaki i. t. d. Kedo pomaga županu? Koliko podžupanov je v naši občini? — Kedo pomaga županstvu? Prav! Občinski tajnik pomaga županu in podžupanom. Kedo še? M! Županstvu pomagajo tudi poljski čuvaji, obč. obhodnik.

Uč.: Ali so poslednji tudi občinski poglavarji? Zakaj niso obč. tajnik, poljski čuvaj in obč. obhodnik poglavarji? Ali moramo tudi te vbogati? Zakaj? Kaj imajo te vaši še skupno? (Po razmerah n. pr. cerkev, šolo, ceste, pašnike, gozde, i. t. d.). Kako se nam je videla naša vas s hribčka? Prav! Kakor okrogla kopica. Ploščice na klop! Sredi ploščice narisajte krožec! Ta krožec naj nam predstavlja glavno vas naše županije.

Ktero vas naj predstavlja krožec? Ktera vas leži na vshodu? Pisala v roke! Narisajte krožec pa bližej prvega nego zadnjič, tako — le! (Učitelj gleda in popravlja). Koliko vasi imamo zaznamovanih? Ktera vas je še v naši županiji? Na katero svetovno stran leži? — Je - li ta bolj oddaljena nego druga od prve? Zaznamujte tudi to! Tako se narisa vsa županija na ploščice.

Uč.: Kažite na prvi krožec! Kaj je to? — Na desno! Na levo! Pisala iz rok! Kaži vrstoma vse vasi naše županije! Ponavljaj, I! Prav! Kaži! A! Imenujte vsi!

Učitelj risa pot iz 1. v 2. vas? Kaj je to? Glejte, kako se vije! Načrtajte tudi vi to pot! Učitelj risa pot v 3. vas — otroci za njim i. t. d. Š! Preveč si skrivil! G! Čedno! Tako popravlja učitelj, dokler nimajo otroci vsega v redu. Katera od narisanih poti je najlepša in najširja? Ktera je gručasta — ktera ravna — strma? Ktera je najdaljša? Zakaj? Ktera pelje proti vshodu? Ktera proti jugu — ktera severnozahodno? Kako pelje ta? Kako se tukaj zavije? Po kateri hodiš v šolo? Kažite na prvi krožec pa recite: Tukaj je vas I, proti vshodu pridemo po lepi cesti v vas L. Iz I na sever v vas Z po ozki poti. Iz I na zahod po strmi in gručasti poti v vas G. i. t. d. Povej še enkrat pa pokaži na svoji ploščici! Gobo v roko! Zbrišite! Učitelj obrne š. desko. Za prihodnjo uro narisajte, kar smo danes v šoli delali!

6. Sosednje občine.

Učitelj pregleduje risarije, obrne š. desko, opozarja na pogreške primerjaje njih izdelke lastnemu delu. Ko je vse v redu, ponovi naj ob kratkem. Potem nadaljuje:

Kam pridemo iz vasi Z čez brdo I? Prav? Kedo je bil uže tam? Kako pelje pot v Š? Ta - le krožec naj nam predstavlja vas Š — zakrivljena črta pa pot do tja. Pisala v roke! Narisajte tudi vi! Obrnimo se proti zapadu! Ktera vas leži unkraj doline? Kako pelje pot v to vas? Kedo ve? Narisajmo tudi to vas! Ali leži ta vas v naši županiji? Kje imajo svojega župana? Kje leži pa ta vas? K tej županiji spadajo še vasi C. D. T...

Pozor! Na deski vidite več krožcev. Kaj nam značijo? Ali so vse te vasi v naši županiji? Da bode vse bolj razločno, oklenem vasi naše županije — učitelj risa meje županije. Dokončavši veli otrokom isto storiti — med tem pa naj učitelj pregleduje otroške risarije ter naj popravlja. Pisala na klop! Kaj smo zdaj delali? Zakaj smo oklenili vasi domače županije? Tako je tudi naša županija ločena od drugih. Učitelj navede neke slučaje. To črto smo potegnili okoli naše županije. Ali je (kazaje v okrožje) to v naši županiji? Pa tukaj (kazaje zvunaj okrožja)? Ta črta je torej med našo županijo in sosednjimi — ona meji našo županijo — je meja. R! Pokaži mejo naše županije! Pokažite vsi!

Kažite na okoli zvunaj naše županije! Kaj je pa to? Prav! Tukaj na okoli so pa sosedne županije. Koliko sosednih županij smo uže narisali? Imenuj jih! Proti jugu je druga županija — katera? Narisajmo tudi to pa pot do nje. Na ta način se obravnavajo vse sosedne županije.

Ploščice pod klop! Kedo je načelnik v županiji? Kaj je županstvo? Vsaka županija ima svojega župana — županstvo — starešinstvo.

Naše starešinstvo obstoji iz župana, dveh podžupanov in devet starešin (odbornikov). Keko jih je postavil? — Poslušajte! Vsak gospodar plačuje davek. Kolikor več premore, toliko več plačuje. Nekteri plačujejo po 2, drugi po 3, 4, 5, 10, 20 in več goldinarjev davka na leto. Vsi gospodarji (186 — toliko jih je v naši županiji), plačujejo 2400 gol. davka. Davkar razvrsti vse gospodarje takó, da postavi onega, ki največ davka plačuje, na prvo mesto, potem druge za njim, ter konča vrsto s tistim, ki najmanj plačuje. Davek 2400 gol. razdeli v tri jednake dele. Zdaj

šteje od začetka toliko gospodarjev, ki skupaj plačujejo $\frac{1}{3}$ t. j. 800 gol. davka; takih je pri nas 19 gospodarjev. Zanim šteje od 20 naprej do 74 ki vsi skupaj plačujejo 800 gol. Koliko gospodarjev je še? — Koliko plačujejo tih 112 gospodarjev? —

19	gospodarjev	plačuje	800 gol.	— ti so v I. vrsti
65	"	"	800 "	" II. "
112	"	"	800 "	" III. "

Ker gospodarji vsacega reda plačujejo enako davka, imajo tudi enake pravice. Gospodarji vsacega reda volijo štiri može v starešinstvo po nekem predpisanem redu — občinski volilni red. Po dovršeni volitvi, izvole novi odborniki izmed sebe župana in podžupane.

Kedo voli starešine? — Kako? — Kedo pa župana? Kako? — Toraj je starešinstvo izvoljeno od gospodarjev cele županije. Kedo sme voliti starešinstvo? — Kedo voli župane? — Kako se voli starešinstvo? —

Ploščice na klop! Sedaj so v našem starešinstvu sledeči gospodarji: (Učitelj narekuje imena starešin). Narisajte domačo županijo se sosednimi županijami na papir!

7. Izlet.

Otroci se zberó v šoli; sè sabo prineso načrt okraja pa svinčnik. Truma se obrne proti bližnjemu hribčku, s katerega se z lahka pregleda okolica. Dospevši do vznožja, otroci se vstavijo — stopijo v kolobar pa zapojó: „Solnce milo prisvetilo“.

Do kje vidiš proti izhodu? — Proti jugu? — Do kje proti severju? — Ves svet, ki ga okrog sebe pregledati moremo, je naše obzorje. Omeji mi obzorje! P! Kje smo zdaj? — Prav! Smo pod hribom — pravimo tudi — na vznožji hriba. Otroci! kam hočemo? — Prav, na hrib (goro)! Zapijmo „Na goro“. Kod pa pojdemo na hrib? — Po tem le kolovozu. Zakaj pravimo tej poti kolovoz? Stojte! Zdj se nam zgublja kolovoz. Kje smo peli? — Prav! na vznožji. Kje smo zdaj? — Smo ob strani hriba ali na obočji. Kje stojimo? — G! Stojimo na obočji hriba. Glejte

proti izhodu! Do kje vidiš? — Do kje vidiš proti zahodu — proti severju? Do kje smo videli na vznožji proti jugu... proti severju...? Ali vidimo proti izhodu dalje (več sveta)? Kako pa na sever? — Omeji obzorje! Otroci zapoje primerno pesem potem pa po stezi naprej. Dospevši na hrib, vpraša dalje: Otroci! kje smo zdaj? Ali moremo še više stopiti? — Vsi: Ne moremo. Tukaj je toraj vrh. Vsi, kolikor nas je, stojimo na vrhu. Si li mislila Nežica, da nam bo mogoče vsem stati na vrhu. Vid mnogokrat človeka kara. Otroci, sedite na suho travo! Do kje vidite proti izhodu? Do kje proti jugu! Omeji obzorje! Kako je sedanje obzorje proti prejšnjemu na vznožji? — Kako proti onemu na obočji? — Ktere vasi vidimo proti jugu? — Kje je naša šola? — Proti ktereji strani smo jo ukrenili? — Sedite proti severju! Vzemite krajepis v roko! Narisajte pot po ktereji smo šli iz šole do tu! Zaznamvajte hrib s križem! Prav! Kažite na vas I, na K... i. t. d. Kaj je med I in K? Prav! Hrib je. Kako mu pravite? Kje je njegovo vznožje? — Kako je njegovo pobočje — kako mu je vrh? —

Kaj leži med L in K? Prav, dolina. Kako zavete to dolino? — Tako se določi, kaj je dolina, planjava, polje, senožet, travnik, gozd, griža, steza, cesta, hrib, gora, brdo, greben, splošno, strmo... i. t. d.

Kažite na mejo naše županije, kjer jo cesta v L križa! Držite tu! Kedo vidi to mesto? — (Mesto se natanko določi). Meja se vleče po dolini dol, pa po obočji hriba K — zaznamvajte ga — od tam gre ravno na ta hrib — od tod po obočji v dolino i. t. d. Ves svet, ki leži v tem kolobarji, je naša županija. Rekel sem, da gre meja čez ta hrib. Ali jo vidiš? Š! Meje so ljudje postavili, toraj so črte, ktere si jih le mislimo. Take meje so tudi med pašniki, njivami....

Kje je sosednja županija B? Kje županija Č? Na ktero stran leži D? Na kateri meji smo?

Poglejmo proti severju. Tam v daljavi zapazimo sivo goro — pravimo ji Čavenj. Kako je Čavenj proti temu hribu? Na vshodu vidimo tudi visoko goro — pravimo ji Nanos. Med nami in Nanosom je visok hrib — Graberk. Proti Nanosu — visoko na hribu — vidite cerkev pa hiše

okoli nje. To je Štjak. Proti severju je visok rob — Terstelj . . .

Otroci, tukaj vidimo daleč okoli. Poglejte, kako je svet valovit, poln dolin in dolinic, med hribovi hribčki, katerih se cela čreda poteza drug za drugim. R! Povej nam, ktere važne dogodbe so se vršile na hribih (gorah)? — Noetova ladija je obtičala na gori. Bog se je Mojzesu na gori prikazal. Izaka žrtvovanje. Spremenenje Gospodovo. Nebohod. Arnulf dobil Čedat na Matajuru. Hanibal. Leonidas v soteski . . .

Kterega drevja vidite največ na okoli? — Kterega grmovja raste največ na tem hribu? — Otroci, glejte kako prijetno lego ima vas I! Vidi se nam, da leži sredi lepega sadonosnika, kterega od vseh strani obdaja rodovitno polje in cvetličnati, pisani travniki. — Kako neprijetno je pa med Z in K! Gol pašnik se razprostira med obema — nasut s suhim kamenjem (griza). Glejte na vas L! Kje leži? — Kaj jo obdaja? — Kod pa pasete? — Zakaj ne po onih lepih travnikih? — Res je — s pašo se kmalu pašnik uniči. Glejte! Tu pretrgam šopku trave vse listke; čez nekoliko požene trava iz srca nove listke — tako se godi na travnikih ob košnji. Ako pa z listki vred izpulim travi tudi srce (Lebenspunkt), potem ostane korenika sama v zemlji in ta ne požene več — ona vsahne. Živina pa puli travo in veliko srčic odtrga. — Kakošna trava je po pašnikih? — Zakaj redka? — Kedo mi ponovi kar sem vam ravnokar povedal? — Prav, da ste me umeli!

(Dalje prih.)

T r o b e n t i c a.

(Primula veris)

Praktičen poskus.

Tukaj priobčujem stvarno obravnavo, ozir. metodično obravnavo: „Tro bentice.“ Ta obravnava je kar se da kratka, v šoli se pa da obširnejše razpravljati. To pa tukaj ne storim iz namena, da me morajo moji kolegi v šoli v

tem posnemati. Ne — to nē, kratko nikar — ne! Tudi nij treba, da bi učitelji ravno tako in ne drugače postopali. Tudi nij merodajno, da bi se vsaka rastlina po tem zgledu obravnavala, ampak to je le en primer, ki se mi zdi sedaj priličen. Povdarjam da se hočem držati le jedra in to čisto na kratko razpravljati. Učitelj: Včeraj sem bil na sprehodu, ter sem našel to-le cvetlico; (pokaže jo) utrgal sem jo in seboj vzel, da vam jo danes pokažem. Kdo zna, kako se zove? Otroci: Trobentica. Učitelj: Dobro! Nahajamo li to cvetlico povsod, v vsakem letnem času? Ne! Kedaj raste? Spomladi in po letu. Kako se zovejo one cvetke, ki spomladi cveto? Pomladnje cvetke. Kako one, ki jeseni cvetó? Jesenke cvetke. Kakšna cvetka je tedaj trobentica, — ker spomladi cveté? Trobentica je spomladnja cvetlica. (Ta stavke ponavljajo vsi otroci v „koru“).

Imamo 4 letne čase; ali mi jih znaš navesti, Josipina? V katerem letnem času pokriva sneg našo zemljó? Kedaj je zemlja zmrzla?*) Kteri letni čas pride za zimo? Kakšna postanejo potem polja, travniki, gozdi, drevesa? Kedar začno spomladne cvetlice cvesti, kakošno je takrat polje? Ali je še sneg pokriva. — Je-li je še vse zmrzlo? Kakošen je zrak? Gorak. Ktere cvetlice se v prvo nam pokažejo? Zvonček (*leucorum vernum*), lapuh (*tussilagi farfara*), vijolica (*viola*), trobentica (*primula veris*). Na ta vprašanja odgovarjajo zmožnejši otroci, potem pa šibkejši. Konečno naj otroci izrekujejo v koru sledeče stavke. Za zimo pride spomlad. — Spomladi sneg skopni. — Spomladi se zemlja ledu znebi. — Spomladi sije solnce toplo in milo. — Spomladi je nebo jasno. — V spomladi travniki zelené. — Spomladi drevesa cvetó in zelené. Toplota privabi travo in cvetlice iz zemlje. — Trobentica je ena prvih spomladnih cvetlic. — Zdaj hočemo to cvetlico bolj natanko ogledati, natančnejše opisati. Kako se zove pri vsakej rastlini oni del, ki v zemlji tiči? Kaj si tedaj v prvo ogledamo, kaj v prvo opišemo pri trobentici? Korenike. Vidite, tukaj je več finih vitek. Kakšne so tedaj korenike pri trobentici? Nitkaste. (Posa-

*) Po Levstiku je bolje pisati „zmrzla“ kakor zmerznjena.

mezni — v koru). Na to se opiše listje, cvetje, steblo. Kdo mi zna kaj o tem listu povedati? Listje trobentice je zeleno; listje trobentično je grbasto. — Kje stoji listje? Iz česa raste? Kako se imenuje ono listje, ki raste iz korenika? Koreniško listje. Povejte vsi: Koreniško listje raste iz korenike. (Posamezni otroci — v koru). Kako se imenuje listje, ki raste iz stebela? — Stebelno listje. Kaj je stebelno listje? Kaj je koreniško listje? Sedaj pa pogledjte steblo? Kakšno je? Kako stoji? — Navpik, kvišku. Kaj je kvišku? Človek hodi ravno. Kako stoji steber v cerkvi? Kako stoji zvonik? Kaj je nasprotno od kviškega? Vodoravno, poševno, krivo. (Naj se take črte na tablo nariše.) Steblo je tenko. Ktera drevesa so tenka? Smereka, jelka. — Tudi steblo pri žitu je tenko. Nasprotno od tenkega je debelo in kratko, Steblo trobentično je okroglo; ono nema nikakošnih grč (kolen), kakor jih ima nageljček. Okoli stebela stojé lasci. Kako naj ga tedaj zovemo? Steblo pri trobentici je lasato. (Posamezni — v koru) Na stebelu nij listja. Kakšno je tedaj? Steblo pri trobentici je brez listja. —

Trobentica pa ima še druge lepše dele. Kje so tisti lepši deli? Zgoraj. Kako se imenujejo? Cvetje. Kakšno barvo ima cvetje? Cvetje trobentično je rumeno. (Posamezni — v koru). Ta del trobentice (učitelj — pokaže) imenuje se — venec. Kako se tedaj zove oni del trobentice? — Stanko! Kakšne barve je venec pri trobentici? Cvetje visi na kratkem stebeljci in ta stebeljica izvirajo vsa skupaj iz storža. — Za to pravimo cvetje ima kobul. Recite vsi skupaj: Cvetje trobentično napravlja kobul. (Posamezni — v koru). Pod cvetjem je pet listkov—to se imenuje časica trobentice. Kakšna je časica pri trobentici? Če pogledamo od zgoraj v trobentico, videli bomo pet tankih nitij. Te niti se imenujejo — prašniki. — Koliko prašnikov ima trobentica? Klinček, mozel itd. za sedaj opustimo. — Ali se ti dopade to cvetje — Rezika? Če se ti kaj dopada, kako porečeš? Lepo, krasno je. Navadno tudi rečemo: milo (prijetno) je, ker se ono potem ljubi — rado ima. Kako je tedaj cvetje pri trobentici? Cvetje trobentično je lepo — milo — prijetno. — Cvetje različnih cvetic radi duhamo. Zakaj? A duh je različen. Nekatere cvetlice prijetno, druge zopet slabo

dišé. N. pr. vijolica, vrtnica, klinček prijetno dišé. Teloh in druge pa slabo dišé. Nekatere cvetlice pa nima nobenega duha. Vonj trobentice prijetno diši.

Ali si uže iskala kedaj v kakem grmiču ali gozdu trobentice? — Lizika! Kje rasto tedaj trobentice? Kraj kjer trobentice rasto imenuje se — stališče. — Stavki: Trobentica raste v grivah. Trobentica raste v solnčnatih krajih. — Nabravši si več trobentic, kaj počnete iz njih? — Iz trobentic si naredimo šopke (pušclce). Iz trobentic delajo otroci lepe verige in vence. Učitelj: Ubogi otroci večkrat nabirajo trobentic ter jih prodajajo lekarničarju, kajti iz njih delamo dober — čaj. Stavki: Trobentice dajo dober čaj. Večkrat zapazimo, da tudi bučelice okolo trobentic frčé. Kaj pa pri trobenticah iščejo? Kaj jim tedaj trobentice dajó? Kdo mi zna o trobentici še kaj povedati? Dobro! Sedaj pa hočemo napraviti, izraziti več stavkov o trobentici, in sicer v prvo v jednini, (potem v dvojini, naposled v množini.) Tedaj več stavkov:

Ednina: Trobentica je ena prvih pomladnih cvetic.

- " " rumena.
- " ima vitkaste korenike.
- " " tenak storžek.
- " " grbančasto listje.
- " prijetno diši. —

Dvojina: Trobentici sti prvi spomladni cvetlici.

- " " rumeni.
- " imati vitkasti koreniki.
- " " tenka storža.
- " " grbančasto listje.

Trobentici prijetno dišiti. —

Množina: Trobentice imajo cvetno časico.

- " rastejo v gozdu.
- " nahajamo pri nas povsod.

Otroci trobentice radi trgajo.

Cvetje trobentic dadé dober čaj. —

Bučele srkajo med iz trobentic. —

Tako in enako naj se postopa z malo deco. Otrok naj se uči povedati vse priprosto, naravno, otročje. Vadijo naj se mnogo v govorjenju, kakor tudi v pisanju. Jezik je pri

mladini glavna stvar. In ta je mnogovrsten. Primerjati se da naši zemlji, ktera obstoji iz različnih delov; humus, kamenje, pesek, les in druge stvari se nahajajo v zemlji. Kakor raste otrok na starosti, pameti, mišljenju itd. tako naj rastejo tudi terjatve gledè na misel, govorjenje, pisanje itd. — „Začetnica“, kakor tudi „Zumer - Razingerjev - Abecednik“ imata zadostno lepe snovi za take vaje. — Vsekako naj bo de učitelju vedno pred očmi: „učni načrt“ gospoda dež. šols. nadzornika. —

ANT. LEBAN.

Učitelji se prevzemajo.

Malo da ne povsod, kamor pogledaš, vidiš šolske zadeve na rakovej poti. Ali je čuda potem, ako dan danes učitelja, kot zastopnika nove šole, nekteri pisano gledajo, ter mu raznovrstnih reči očitajo? Nobeno očitanje se pa tako pogostoma ne sliši, ko to: „Učitelji so ošabni domišljivci.“

„Učitelji se prevzemajo,“ to se ne sliši samo iz ust protivnikov noveje šole, temveč tudi nekteri malosrčni laži - liberalci, ki se o volitvah učiteljem kaj radi s prijaznimi frazami prilizujejo, tako govoré, sosebno pa tedaj, ko ti - le povišanje plače prosijo. Še zmemrom se namreč učitelj smatra kot neka srednja stvar med državljanom in duhovnikom. Učitelj bodi ponižen, skromen, sama pokorščina ga bodi, on imej ko duhovnik vse svetopisemne čednosti na sebi, le eno se mu zelo zameri: Učitelj se nikakor ne sme zavedati velevažnosti svojega poklica, kajti to bi bila puhla učiteljska domišljivost in ošabnost. Ako se kedaj upa potegniti za svojo veljavo, ako se je kedaj toliko izpozabil, da se kteremu udu šolskega sveta, ki niti pisati ni brati ne zna, do tal ne prikloni — že vse kriči: „učitelj je ošaben“ — ako se pa celo predrzne kacega uradnika prositi, naj bi se ta ali ona prošnja vendar enkrat rešila, koj se more slišati: „križaj ga, učitelj je prevzeten, učitelji so nestrpni.“

Še čudniše je pa to, da je slišati ta stara pesem tudi tam, kjer bi se najmanj pričakovala. Lansko leto, ko je pruska vlada nameravala šolnino odpraviti, in so dotične obravnave že v teku bile, izrazil se je knez Bismark kaj lakonično o „močnej učiteljskej samosvesti;“ nek pruski starašina ni mogel si kaj, da ne bi te predrzne samosvestnike imenoval „mlade abotnike.“ Nek učitelj, ki mu ta naslov nič kaj po všeči ni bil, tožil je velemodrega starešino; a moral je iti v zapor zarad te učiteljske predrznosti.

V bavarskeji zbornici se modrokrvni plemenitaši kaj močno spotičejo nad učiteljsko domišljivostjo, ter zahtevajo v gromovitih govorih, naj se stvari zopet tako zasuknejo, da bodo „ti ljudje“ (učitelji) od vrat do vrat beračit hodili kakor nekdam.

Ko so lanskega leta dijaki mestnega izobraževališča na Dunaji starešinstvo prosili, naj bi se za jezik, pedagogiko, psihologijo i. t. d. dobil in nastavljal spreten in omikan profesor, ki bi na vse strani kos bil takej nalogi, brž so se zadržali nekteri očetje, češ, evo dijaki so domišljivi, predrzni, nepokorni i. t. d. Nekterim se je proseče izobraževališče tako strašno zamerilo, da so v prvej jezi celo zahtevali, naj se zapre, dijaki odpravijo i. dr.

Sploh se izobrazovalcem na takih učiščih očita, da se učiteljska samosvest preveč goji.

In tako bi več zgledov lahko naveli, iz katerih se razlega eno in isto, namreč: „učitelji so prevzetni.“ Toda dosti o tem. Stvar je jasna, ter izvira naravno iz onega začetkom teh vrstic navedenega položaja, ki ga je človeško društvo učiteljem odmenilo; da, reči bi se moglo, da so neki ostareli nazori iz srednjega veka na mnogih straneh med učiteljem in državljanom postavili neke neprehodne meje. Ako se učitelj upa v ktere neučiteljske kroge, je zamera; ako se udeležuje javnega življenja, zopet je zmera; ako pa kedaj, kedar je trebe izpregovori za — se in za šolske pravice in pero v roko vzame, koj je zapisan v črne bukve; ker tudi to je učiteljska prevzetja. Priden učitelj — tako pravi se tedaj — ki svoje dolžnosti zvesto opravlja, nima časa za take pisarije. Prigodilo se je že, da se je takemu učitelju odgovorilo, ako je za višjo službo prosil, da se mu je morala prošnja zaradi njegovega dopisovanja odbiti. Ali ni vse to očitno protislovje? Po vsej pravici se od učitelja zahteva, naj v svojih učencih značajnost in samosvest goji, razvija in krepi, on pa sam se nima v tem zmislu ganiti, da ni koj huda zamera, krik, sum in obdolževanje. Da namreč učitelj le poskusi svojo značajnost pokazati, koj je domišljivec in ošabnež, nestrpen človek in nemirnež. Marsikomu je pravična beseda hudo škodila in pero mu je bilo v hud greh šteto.

Toda ti krivi in neopravičeni nazori naj nas učiteljev ne motijo. Učiteljev zbujena samosvest izvira iz njihove višje omike, pa iz njih žive prepričbe, da je njih poklic v istini visok in tako veleimeniten, in da se ima s tem opravičenim občutom in spoznanjem učiteljev za vse prihodnje dni računati. Učitelj se je enkrat zavedel lastne veljave, in ta nekterim tako sumljiva zavednost je eden izmed poglobitviših nagonov, ki učitelja spodbadajo, potegniti se, kjer in kadar je treba, za svoj in šole pravico in veljavo. Le nikar ne zatirati in dušiti te samosvesti, naj je ona s podedovalnimi nazori o učiteljskeji preponižnosti in pokorščini še tako navskriž. Čas pride prav gotovo, da se človeško društvo s to zavednostjo spravi in za vselej sprijazni, ker bode spregledalo, da mora biti

vzgojevalec njegove dece „cel mož in ne možicelj,“ ki naj se srečnega šteje, ako od mize drugih kako skorjico ulovi in se za to skazano mu čast še preponižno zahvali.

Ne tikajte se tedaj učiteljske samosvesti; ona je plemenitega rodü in živi plemenitim smotrom!

Dopisi.

IZ KOMNA. (Slov. učiteljsko društvo za sežansko-komenski okraj in njega delovanje v letu 1881).

Naše „učiteljsko društvo“ ima do sedaj zabelježiti v svojo kroniko prvo leto svojega delovanja. — Čas našega delovanja v tem letu je hitro minul, kajti učitelju, zavedajočemu se svojega lepega poklica, pri zborih in prijateljskih pogovorih ure hitro potekajo. — Tako n. pr. je imelo naše društvo v minulem letu 1881 štiri zborovanja v glavnih krajih kraških. —

Prvo zborovanje se je vršilo dně 13. jan. 1881. v Komnu. Tam se jo ustanovil društveni odbor, kateri obstoji iz sledečih udov:

Anton Leban v Komnu, predsednik.

Jož. Trampuš v Kostanjevici, podpredsednik.

Justina Štrukelj v Komnu, tajnica.

Jož. Hrovatin v Sežani, denarničar.

Anton Benigar v Tomaju, pevevodka.

V tem zborovanju je govoril Anton Leban: „O ovirah šolskega napredka.“

Drugo zborovanje se je vršilo dně 12. maja v Sežani. Govorili so:

And. Vrtovec iz Doline: „O izreki „l“ in „v“ v ljudski šoli.

G. Fr. Vodopivec, c. k. okraj. šols. nadzornik: „So li premije koristno sredstvo pri odgoji šols. mladine?“

Ant. Leban iz Komna: „Kako naj se spisuje tednik?“

Tretje zborovanje je bilo dně 28. julija v Sežani. Govorili so:

And. Vrtovec iz Doline: „Polglasni „e“ v ljud. šoli“.

G. Fr. Vodopivec, c. k. okrajni šolski nadzornik: „O krajepisu“.

M. Kanté iz Sežane: „O zgodovini v ljud. šoli“.

Četrty zbor je bil dně 13. oktobra v Nabrežini. Govorili so:

Ant. Koršič iz Komna: „O disciplini in snažnosti v ljudski šoli.“ —

Ant. Leban iz Komna: „O važnosti šols. izletov (sprehodov) sé šols. mladino“.

S tem je bilo dokončano prvoletno naše društveno delovanje. Koliko smo s prvim našim letom društvenega delovanja dosegli, ne morem na tanko povedati.

Držim se pa starega izreka:

Zrno do zrna — pogača,

Kamen h kamenu — palača. —

Vendar mi je znano, da je večina kraških učiteljev s tem našim delovanjem zadovoljna. — Upam tudi, da nema nikdo našemu odboru kaj očitati n. pr. da bi ne spolnoval svojih dolžnosti. „Vsak začetek je težak“ in tako tudi to naše prvo početje nij bilo brez truda.

Tako nastopi naše društvo z letom 1882 drugo leto svojega delovanja.

Kakor je zadnja „Šola“ uže povedala — bode prihodnji zbor še le 4. maja t. l. v Tomaju. — Zakaj tako daleč odnašamo, bode marsikdo vprašal. Temu so uzrok kratki zimski dnevi; v tem času namreč nij mogoče od daleč priti k zborovanju.

Pa bode tudi 4. maja naš „glavni zbor“, kakor velewa §. 27 naših statutow.

Pri tem zboru bosta govorila:

Janko Leban iz Lokve; „Materin jezik in njega važnost v ljud. šoli“.

M. Kanté iz Sežane: „Praktičen poskus iz zgodovine“. —

Druge točke se bodo še ob svojem času objavile. —

Tedaj ostane tudi v tem letu naš namen: na podlagi šolskih postav delovati v korist našega šolstva. Sploh namen našega društva je tudi ta, delovati v to, da učitelji duševno napredujejo, da postane učiteljski stan spoštovan, samostalen stan. Teh načel se bode naše društvo tudi v naprej držalo in bode le-ta razširjevalo. —

Tedaj na delo! Kdor nij še ud našega društva — naj vstopi. Naj pomisli vsak kako nam je dandanes potrebno društveno delovanje. Diesterweg pravi: „Der Lehrer auf dem Lande kann am wenigsten die Lehrervereine missen. Kehrt er aus der Conferenz zurück, er fühlt sich wie neugeboren: est ist ihm, wie wenn er nach langem Fasten von einer gesunden Mahlzeit aufstünde. Er hat nicht nur neue Geistesnahrung gewonnen, sondern Gedanken, die er etwa schon hatte, werden ihm auch erst dadurch gewiss, dass Andere sie auch haben. Ob das, was ich zu sehen glaube, wirklich da ist und so ist, wie ich es sehe, wird erst dann zur Gewissheit, wenn Andere dasselbe sehen. Darin liegt der Grund der Freunde bei der Wahrnehmung, dass Andere dieselben Ansichten haben, die wir haben. — Aus Allem folgt: Isolire den — Menschen — und du wirst an ihm zum Dieb! Meide die Gesellschaft der Geistes-

verwandten — und du wirst zum Bettler! Geselle ihn zu einem besseren — und du veredelst ihn! Isolirung ist Beschränkung, Verkümmern, — Verbindung ist Erweiterung, Entwicklung. Tako modruje slavni pedagog Diesterweg; gotovo le istinó govori. Konečno sklepam ta dopis tudi z Diesterwegom, ki pravi: „Lehrervereine sind die eigentliche Lebensluft des wahren Lehrersinnes; in ihnen hat derselbe den seinem Wesen entsprechendsten Ausdruck; sie sind eine Frucht desselben, die wiederum dasselbe erzeugt, aus dem sie hervorgegangen“. Tedaj tovariši: Na delo! A. L.

IZ SEŽANSKEGA Š. OKRAJA. — Te dni je imenovalo naučno ministerstvo novega okrajnega šolskega nadzornika za sežanski okraj. Kraški učitelji si želimo, da bi novo imenovani ravnal se po svojem predniku. Kakor vsak učitelj drugačno postopa v svoji šoli, isto tako tudi vsak nadzornik različno ravna z učiteljem. Od njegovega postopanja pa je odvisno, ali se prikupi učiteljem ali ne, ali deluje učitelj z veseljem v svoji šoli ali le za plačo. Od zadnjega razmerja je pa tudi odvisen napredek učencev.

Bivši naš č. g. nadzornik Fr. Vodopivec prikupil se je se svojim vedenjem vsem učiteljem naše dežele v slovenskih krajih. On nepristrano hvali, kakor gre pravemu pedagogu kar je hvale vredno, pa tudi graja, kar je vredno graje. To stori vedno tako, da mu je tudi grajeni učitelj iz srca hvaležen. Hvale vredno je pa tudi to, da gre vedno učiteljem na roko. Posebno mlade učitelje prav po očetovsko podučuje, kako jim je postopati z otroci bodisi v šoli ali zunaj šole, pa tudi daje nasvete, kako se ima učitelj obnašati občinstvu nasproti, kar je velike važnosti in jako koristno. Učiteljevim željam ustreže, ako mu je le mogoče; zato pa ga tudi oni radi spoštujejo. Dokaz temu je to, da nismo slišali nikdar iz učiteljskih krogov najmanjše nasprotne besede. Žal nam je, da nas zapusti. Ali če pomislimo, da mu je bil delokrog prevelik in da je bil preobložen z delom in ker si je sam želel, da bi se mu en okraj odvezl, tedaj privoščiti mu smemo, da se je njegova želja izpolnila. Za njegovo očetovsko postopanje z nami pa mu izrekamo srčno zahvalo, in prav gotovo je, da nam ostane vedno v spominu. V njegovem nadaljnem dolovanji pa mu želimo toliko bolj vspeh! —

Novoimenovani gospod nadzornik, Tomaž Quantschnigg je učitelj na deški šoli v Trstu. Ker je sam učitelj, tedaj upamo, da so mu učiteljske razmere znane, ter da ne bode le učiteljev nadzoroval, ampak jih tudi podpiral z dobrimi nasveti in se za-nje potezal pri vsaki priliki, kolikor mu bodo okolščine dopuščale. Naj si pa bode že za naprej svest istine, da najde v kraškega šolstva zastopnikov za to vnete in požertovalne može, kojim je treba stvari le jasno predočiti, da jim življenje in rast dadé. To izpričujejo mnoge

prekoristne naredbe na Krasu. V teh zastopnikih najde pa tudi iskrene narodnjake in domoljube, kar pa nikakor ni, da bi se smelo prezirati — s ktereга si bodi stališča. Bog daj srečo!

S KRASA. Nek pikantni dopisnik „Slovenca“, kateri pod krinko umovitega šolskega strokovnjaka in ljubitelja šolskega napredka, brca ter psuje za šolski blagor vnete nadzornike, kritizuje šolska učila, izdavanje šolskih knjig in njih vsebino, štirikratno klasifikacijo itd. za-to želim v čislani naši „Soli“ o tem izraziti svoje mnenje v razsojo praktičnejim in veščejim učiteljem.

Sola je naše svetišče, naša čast, naš ponos — za to smo dolžni jo vsestransko dičiti, odstraniti iz nje vso nesnago in mesto te prirediti jej notranji kinč, ki ima obsevati z blagodejnimi žarki omike naše mlade cvetlice — nježno mladino in po tej vzbujati v narodu sladke upe srečnejše bodočnosti. Dolžni smo tudi potegovati se za njeno čast, ter krepko odbijati vse zunanje, osobito nepravičene napade. Toraj na delo!

Gledé napadov na gospod nadzornika, za ktereга zasluženost čast je dolžan vsak pošten učitelj krepko na noge stopiti, bode zadostovala ozbiljna opazka g. dopisnika „Od kranjske meje“ 5. feb. t. l. v 7 št. „Soče“, na katero g. dop. Sl. ni upal besedice spregovoriti in s tem si izrekel ostro sodbo.

Močno obtežujejo dopisnikovo učeno glavo oprášena šolska učila. Bolj mu ugajajo stroji starošegne šole, mazani z brezovim oljem, kakor naprave sedanje šole, ki videzno pospešujejo napredek. Sleherni mojih kolegov je do dobrega prepričan, da poučevanje brez učil, je mehanična slepota, ki zavira razvoj duševnih moči otroka in ubija njegov duh. Za-to obžalujem, da je g. dopisnik Sl., ki hoče imeti o dličen glas pri konferencijah! tako malo poučen v tej stvari!

Kar se dostaje množine „brez potrebnih“ učil ima g. dopisnik bojda zelo slab pojem. Svetujem mu, naj izvoli natekniti na nos velike naočnike, ter naj pokuka v šolo v kojej sem jaz t. šolsko leto dobil „jedno“ staro razbito tablo in veliko, popolnoma prazno omaro. To so vam aparati! in takovih šol je, po g. dopisnikovi želji, še mnogo na Primorskem. Za to si štejem v dolžnost g. dopisniku svetovati: naj drugikrat molči o stvari, o kterej ima ravno toliko pojma kakor zajec o bobnu. Kaj tacega zamorejo pisati le oni nagajivci spadajoči „fakcijsni“ opoziciji.

G. dopisnik natolcuje izdavanje šolskih knjig, jaz pa mislim, da je to še prereditko. Saj si nimamo pri čem izbirati. Razinger — Žumerjev „Abecednik“ je edina praktično, otročjemu umu primerno sestavljena šolska knjiga. „Začetnica“ je v prvem delu polna nedoslednosti, v drugem pa se odlikuje posebno z dolgimi stavki, tako, da otrok prvi del stavka pozabi predno zadnjega prečita. Vzemimo za vzor 6. košček št. 64. „Kakšni bodite otroci doma“. Tu

dobimo zloženi stavek obsegajoč 9 vrst, v kojih tiči 20 samostalnikov 11 glagolov itd. Ako ga razkosamo izobrazimo lahko najmanj 15 golih stavkov. Je-li ta knjiga za prvo — drugo in tretjo letnike?! „Drugo berilo in slovnica“ bilo bi primerno za najvišji oddelek, če bi ne bilo nekoliko pomankljivo, toda za sedaj potrpi, časa zob bode vse preglodal in tudi to prevstrojil. „Tretje berilo,“ pa je bolj primerno za spodnjo gimnazijo nego za ljudsko šolo; vendar je učitelju prav izvrsten učni pripomoček, ker ima v njem učno suov na razpolaganje v najlepši logični razvrstitvi.

Koncem mi je še spregovoriti o štirikratni klasifikaciji. Sleherna v šole vpeljana novarija mora imeti pred seboj nek smoter tako ga ima — ne dvojim — štirikratna klasifikacija. Ga — li ona dejanstveno, istinito doseže. je drugo vprašanje. Upliv šolskih poročil je res tako majhen, da ga z lahko vestjo smelo preziramo. Često je prisopel nevedni oče, tresoč se šolskim sporočilom v roci, mile prosit, naj ga kazni oprostim, obljubovaje, da bode zanaprej otroka redno v šolo pošiljal itd. Prav veselilo me je, da sem ga mogel o pomenu in vsebini šolskega sporočila poučiti; le pomen števil mu ni nikakor šel v glavo. „In če ima moj otrok št. 1 ali št. 2, jaz prav nič ne vem kaj in koliko moj otrok zua; tega ne morejo vedeti tudi g. fajmošter, to veste le vi, ki ga učite in izprašujete, in za koga me plašite s to karto? To mi je bil odgovor na konečni moj pouk. Jaz mislim, da mnogi mojih kolegov so s kmetom istih misli. Štirikratna klasifikacija je le potrata časa. V bolj zavedenih krajih koristi malo, v ostalih nič. Jaz mislim, naj bi se dajala semestralna spričevala, koja bi nedvomno v starših in otrocih vzročila veliko večje veselje, in ljubezen do šole, nego dosedanja sporočila. Otroci bi bili na takova spričevala ponosni in starši oproščeni nevšečne sitnosti — podpisovanja. Mnogo, skoraj polovica je takovih starišev, ki črke ne poznajo, za to podpisujejo šolska sporočila izključljivo dotični otroci, ki so se uže pisati naučili.

Taka spričevala pa bi morala biti pisana z besedami, dosledno in popolnoma določno n. pr. Verstva se je naučil: a) dobro; Citanja se je naučil (a) prav dobro itd. Verstvo: dobro; Citanje: prav dobro itd. tega ne razumi naš zemljan. Prebralši takovo spričevalo zagodil ti bode: „Vse je dobro in potrebno da se človek nauči.“

O tej zadevi priporočal bi razgovor pri kakej okrajni konferenci“.

Osobito žalostna je slednja točka, o kateri imam govoriti. Vsak časopis prime ljubitelj učiteljstva s tresočo roko, boječ se, da opazi v tem ostro kritiko, zadevajočo škandalozno vedenje nekterih učiteljev v javnem življenji, koji se čisto nič ne zavedo svojega visocega poklica, da mnogi se še cerkve, kakor pekla ogibljejo. Pomislimo le to, da je od našega vedenja odvisna avktoriteta, od te vspeh in napredek v šoli in od slednjega naša osoda. Sè slabim

vedenjem škodujemo ne-le sebi in šoli, timveč dajemo sovražnikom šolstva meč, s katerim se proti šolstvu in učiteljstvu, osobito v sedanji dobi strastno bojujejo. Šolski davek, vedenje učiteljev, šolske kazni, brezvéstvo — liberalizem, ktereга so se nekteri lahkomišljenci poprijeli, so sredstva, kterih se naši sovražniki poslužujejo v občo vzbuditev nezaupanja do šolstva in učiteljstva. Kakó hočemo vspešno svoj stan zagovarjati! Nima li učitelj dovolj britkih ur? hočemu mu še po tej poti spodkopavati čast in poštenje, ter šolstvo vleči v propad!

Zdramimo se, bodimo pošteni, značajni, pokažimo mladini z izglednim vedenjem pot, po ktereј ima hoditi v burnem življenji! —

Šolski ogled.

Po koliko učencev — poprek šteto, — ima v raznih evropskih državah jeden učitelj poučevati? Ako se od ene strani število učiteljev primerja — od druge strani število učencev v posameznih evropskih državah — se vè poprečno — dobé se prav zanimljiva števila. Tako pride na Pruskem 69 otrok na enega učitelja, v tem ko morajo njihovi tovariši na Ogrskem po 77, na Bavarskem po 74 poučevati. Več ali manj bliža se to razmerje v Avstriji (po 68 otrok), na Grškem (67), Badenskem (66), Norveškem (65) in na Švedskem (64) — onemu na Pruskem. Po še precej otrok, namreč 58, podučujejo učitelji v Belgiji, na Saškem (55), Škotskem (54), na Angleškem (52) in v Alzaciji po (50) otrok. Med 40 in 50 učencev imajo španjski (49), francoski (43), sviški (41), italjanski (41) in nizozemski 40 otrok. Se v najbolj ugodnem položaji se nahajajo v tem obziru srbski s (36), severno-amerikanski s (34) in rumunski učitelji s (30) učenci. Toda še veliko ugodniše razmerje se nahaja na Japonskem, ker v tej državi nima učitelj več ko po 22 učencev, in to po zakonu, vsled česar je učitelju pač mogočo, učence vspešno mikati in blažiti.

Se ve da pa navedena števila ne veljajo za vsako šolo edne in iste države, ker gre tukaj le za srednji preštev. Tako so n. pr. v nekterih državah šole, kjer jih je manj, in druge, kjer jih je po več (100-200) učencev.

Nič manj zanimljivo ni razmerje učencev, ki so dolžni šolo obiskovati, proti onemu učencev, ki šolo v djanji obiskujejo. Pred vsem gre tukaj opomniti, da jih na Angleškem, Badenskem, Bavarskem in Saškem po več obiskuje šolo, nego jih je dolžnih. V tem namreč, ko morajo angleški otroci od 8. do 15. leta starosti v šolo, nahaja se jih tam med učenci blizu poldrug milijon, kteri ali niso 8, ali so več nego 15 let stari. Najdosledniše se šolska

postava izvršuje v Švici, kjer jih izmed 100 mora v šolo po 93 in na Škotskem izmed 100 po 91. Na Pruskem in v Belgiji pride na 100 otrok, dolžnih šolo obiskovati 89, na Nizozemskem po 82, v Alzaciji 81, na Švedskem 78, v Franciji 74, na Ogrskem 73; a proti temu v severnej Ameriki 65, v Avstriji 57, na Španjskem 55, v Italiji 43, na Japonskem 41, na Grškem 34 od 100 dotičnikov. Na Rumunskem in Ruskem jih pride celo samo 15, oziroma 8!

Naučni minister je potrdil dosedanje okrajne š. nadzornike na Goriškem tudi za naslednjo dobo. Ti so: g. France Vodopivec za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom v š. okraju Gradiščanskem in za ljudske šole v šolskem okraju Tolminskem in okolice Goriške; učitelj deške ljudske šole v Trstu, g. Tomaž Quantschnigg za šolski okraj Sežanski; g. gimn. prof. Culot za mestni šolski okraj Gorico; g. Josip Pich, nadučitelj in voditelj ljud. šole v Tržiču, za Furlanske ljud. šole.

Tomaž a Quantschigga, učitelja na deški šoli v Trstu imenovalo je slavno ministerstvo z odlokom od 18. februarja 1882 št. 277. nadzornikom za Sežanski šolski okraj za dobo 6 let. Svojo službo nastopi 1. aprila 1882. Mož je koroški Slovenec, in bil je tudi tam za nedzornika; v svojej službi je, kakor pravijo, strog pa pravičen.

Poučevanje v godbi na učiteljskih izobraževališčih se bode pomnožilo. Ukaz ministra za bogočastje in uk z 2. febr. t. l. št. 1011 določuje, da naj se s šolskim letom 1882/83. tako le ravna: 1) pri vzprejemi pripravnikov v prvo leto naj se gleda, kako je kdo v godbi izobražen in takim naj se dajejo tudi podpore iz ustanov. 2) Pouk v igranji klavirja in v orgljanji bode zapovedan pouk. 3) Pri združenji ukov naj se ozira tudi na uk v godbi. 4) Učni načrt tega uka bode sestavil dež. šolski svet. 5) Kar se tiče igranja na gosli, ostane tako kakor je do zdaj uredjeno. 6) V petji naj se uče pripravniki v III. in IV. letu po dve uri na teden. 7) Igrati na klavir učili se bodo pripravniki v I. in II. letu, orgljati pa v III. in IV. letu. 8) Da se bode poučevanje v godbi pospeševalo, naj se na vsaki izobraževalnici skrbí zato, da se bodo pripravniki v prostih urah tudi v teh naukih redno vadili i. t. d. — Kaj k temu porekó tisti, ki so mlajšim učiteljem odsve-tovali cerkveno orgljanje in petje?

„Domovina oznanstvo“ za ljudske šole, spisal prof. Simon Rutar, je slavno ministerstvo za uk in bogočastje odobri-
brilo.

Preslavno c. kr. deželno š. svetovalstvo je določilo 26. marca t. l. št. 48, da §. 8. o nadaljevalnih tečajih (v učnih načertih str.

179) stopi iz veljave. Ob enem je določilo, da se dá učencem odpustno (odhodno) spričevalo po tem ko so dovršili nadaljevalni tečaj.

Umrli je 29. marca v Gorici Valantin Leban, upokojeni učitelj na c. kr. glavnej šoli; lastnik zlatega križa za šolske zasluge, oče pokojnega učitelja in skladatelja Avgusta in treh, kot vrlih domorodcev dobro poznanih sinov. Blag mu spomin!

P. n. naročnikom!

Z denašnjim zvezkom konča „Šola“ drugo leto svojega obstanka. Č. gg. naročnike, kateri so z naročnino zaostali, uljudno prosimo, naj še v teku t. m. dolg poravnati blagovolé.

Ur. Šole.

Vabilo

k občnemu zboru „učiteljskega društva za sežansko-komenski okraj“.

Podpisani sklicuje na dnè 4. maja *) t. l. letošnji občni zbor našega društva v Tomaj. Začetek ob 10. uri predpol-dné. Zborovalo se bode v šolskem poslopji.

Dnevni red :

1. Nagovor predsednika.
2. Poročilo tajnicè.
3. Poročilo društvenega blagajnika.
4. Volitev treh pregledovalcev računov.
5. Razgovor o prihodnjem društvenem delovanji.
6. Določitev društvenega sedeža za bodoče leto in kraja za prihodnji občni zbor.
7. Volitev novega odbora, t. j. predsednika, podpredsednika, tajnika, blagajnika in pevovodje.
8. Jezik in njega važnost v ljud. šoli; govori g. Janko Leban, učitelj v Lokvi.

Tedaj 4. maja (četrtek) in ne 6. maja kakor je bilo v zadnji „Šoli“ po pomoti tiskano.

9. Praktičen poskus iz zgodovine; govori g. Matevž Kanté, učitelj v Sežani.

10. Predlogi.

Dragi tovariši in učitelj na Goriškem! Društvo je važno za vse; društveno delovanje je dandanes nam zelo potrebno ker viši smotri dajo se samo in edino sè združenimi močmi doseči. To delovanje mora biti vsakemu za šolski razvoj vnetemu prijatelju po volji. Zanesljivo pričakujem, da pridete vsi udje našega društva k zborovanju. Ob enem prav vljudno vabim tudi učitelje sosednjega okraja k obilni vdeležitvi.

V K o m n u 30. marcija 1882.

ANTON LEBAN predsednik.

Ravnokar je na svetlo prišla:

PESMARIČICA PO ŠTEVILKAH za nežno mladino

s pristavkom 10 národnih napevov (64 številc na 48 straneh).

Sestavil Anton Foerster, založil in natisnil

Rudolf Milic v Ljubljani. — Cena 15 kr.

Pri tej lepi obliki in pri taki nizki ceni tega broširanega praktičnega zvezka pričakujemo, da bode prvi natis takoj razprodan.

Po pošti naj se priloži za 1 iztis 2 kr., za 2 do 7 iztisov 5 kr., za 8 do 17 iztisov 10 kr., od 17 iztisov dalje 15 kr. — Na vsakih 12 iztisov priloži se 1 iztis brezplačno.

VABILO.

Uljudno se vabijo čč. gg. učitelji, organisti in pevodje, katerim je moč priti, k prijateljskemu pogovoruzaradi

„Pesmaričice po številkah“

na dan 5. aprila t. l. ob 10. uri dopoldan v poslopje II. mestne ljudske šole na Cojzovi cesti, kjer se bode ta nova stvar pojasnila.

Skladatelj in založnik

„Pesmaričice po številkah,“

V. ČERNIC, založnik. — Hilarijanska tiskarnica.

